

FALSIFICAREA UNOR DOCUMENTE PRIVIND ROBII MĂNĂSTIRII COZIA

Țiganii robi, adevărata bogăție a curțiilor feudale clericale și laice provin prin moștenire legală, danie domnească și prin diferite acte juridice (vânzare-cumpărare, schimb).

Domnitorii și marii boieri, ca mari sprijinitori ai bisericii au ridicat și înzestrat numeroase mănăstiri cu moșii, munți, bălți, mori, vii, sate cu români și țigani, acordându-le nenumărate imunități. Dreptul de stăpânire asupra robilor a fost rezervat exclusiv domnitorului țării, care-i dăruia mănăstirilor și boierilor.¹ Țiganii erau singurii robi din Țara Românească fiind cu totul în puterea stăpînitorilor, care însă nu-i puteau omori. Țiganii mănăstirești erau folosiți fie pe diferite moșii, fie pe lângă așezămîntul monahal ca ajutoari la bucatărie, grăjdari, ca cioplitori în lemn, ca meșteșugari în fier. Mulți se ocupau cu strînsul aurului de pe rîurile Lotru și Olt² și la tălerea sării de la salinile din Ocnele Mari.³

Egumenii mănăstirilor cunoscînd importanța documentelor care le asigurau drepturile asupra unor bunuri materiale au păstrat cu „sfîntenie” fiecare act.⁴ Lipsa documentului făcea ca dreptul lor de stăpînire asupra robilor să devină atacabil⁵.

În istoriografia noastră, ca să se dovedească mulțimea robilor țigani din Țara Românească, se folosește în special de documentul din 20 mai 1388, prin care Mircea cel Bătrîn dăruiește mănăstirii Cozia „și 300 sălașe țigani”⁶, fără să se țină cont că actul a parvenit în formă de copie. Deoarece numărul șălașelor de țigani ni s-a părut exagerat de

1. Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, p. II a, București, 1949, p. 483.

2. „Radarii sînt ai mănăstirii Cozia, dar fiindcă au meșteșugul de a strînge aur, domnia îi întrebuințează pe seama sa, plătiind și dăruia către mănăstire”, cf. Mihail Cantacuzino, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a întemeiere a sa, pînă la 1774*, trad. S. Sion, București, 1863, p. 34.

3. Corneliu Tamaș, *Catalogul documentelor condiciei mănăstirii Cozia în: Studii Vîlcene*, vol. III, p. 124. (7 oct. 1632).

4. Corneliu Tamaș, *Dreptul de proprietate al mănăstirii Cozia asupra „Uljișii din Rîmnic”*, în: *Studii Vîlcene*, vol. I, 1971, p. 13.

5. V. Costache, P.P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova*, (sec. XIV—XVII), București, 1957, p. 459, p. 150—151, (prescurtat viața feudal).

6. *Documenta Romaniae istorica B, Țara Românească*, vol. I, (prescurtat: DRIB, III), p. 27.

mare, să vedem care este contribuția celorlalți domni la înzestrarea diferitelor ctitorii monahale. Dan dăruiește mănăstirii Tismana, la 3 octombrie 1385, „și țigani 40 de sălașe”.⁷ La 30 iunie 1441, Vlad Dracul întărește mănăstirii Snagov 15 sălașe de țigani.⁸ Un număr de 4 sălașe de țigani i se întărește mănăstirii Bolintin la 29 aprilie 1453 de către Vladislav al II-lea.⁹ Radu cel Mare, la 11 iunie 1476 întărește mănăstirii Glavacioc un țigan¹⁰ și Vlad Călugăreul două sălașe de țigani.¹¹ Mănăstirii Bistrița, la 16 martie 1494, i se întărește de Vlad Călugărul cele 10 sălașe de țigani date de către Barbu banul Craiovei.

La sfârșitul secolului al XIV-lea situația în Țara Românească a mănăstirilor care dețineau robi țigani, în afară de Cozia, este următoarea: Tismana 40 de sălașe, Snagov 15 sălașe, Bistrița 10 sălașe, Bolintin 4 sălașe și Glavacioc 2 sălașe, în total 71 de sălașe.¹²

Și în Moldova multe mănăstiri au fost înzestrate de domnie cu robi. Astfel, Alexandru cel Bun, dăruiește mănăstirii Bistrița 31 sălașe de țigani și 12 bordele de tătari, la 8 iulie 1428¹³; Ștefan cel Mare dăruiește mănăstirii Moldovița două sălașe de țigani, la 12 iulie 1434¹⁴; mănăstirii din Poiana, la 21 iunie 1434, trei sălașe de țigani¹⁵ și la 1 mai 1443, patru sălașe de țigani¹⁶. Pentru voievod întărește la 3 septembrie 1448, mănăstirii Neamț, patru țigani¹⁷. Deci, patru țigani poseda mănăstirea Neamț, două sălașe Moldovița, șapte sălașe Poiana, și 31 sălașe Bistrița. Adunând și cele 12 bordeie de tătari, mănăstirile moldovene posedau peste 52 sălașe. În total în cele două țări românești găsim un număr de 123 de sălașe de țigani¹⁸.

În documente țiganii apar sub numele colectiv de sălașe. Acest termen este folosit pentru a desemna o anumită stare socială, cea de rob. În general se consideră că un sălaș ar fi echivalent cu 5 persoane¹⁹.

Stăpînirea robilor țigani trebuia să fie confirmată de către domnii ulteriori. Cele 40 sălașe de țigani ale Tismanei sînt confirmate de către Mircea cel Bătrîn la 27 iunie 1387²⁰, la 1391 septembrie 1 — 1392 august 31²¹ și la circa 1392²², de Dan al II-lea la 5 august 1427²³, Vlad Dracul la 2 august 1439²⁴, Vlad Țepeș la 5 martie 1458²⁵.

7. *Idem*, p. 20.

8. *Idem*, p. 164.

9. *Idem*, p. 243.

10. *Idem*, p. 232.

11. *Idem*, p. 309.

12. *Idem*, p. 404.

13. *DRH*, A. I., p. 119.

14. *Idem*, p. 185.

15. *Idem*, p. 184.

16. *Idem*, p. 314.

17. *Idem*, p. 405.

18. Consider că nu mai este necesar să analizăm și numărul țiganilor robi de la boieri. Vezi Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, București, 1973, t. 257.

19. *Viața feud.* p. 131.

20. *DRH*, B, I, p. 22.

21. *Idem*, p. 34.

22. *Idem*, p. 40.

23. *Idem*, p. 106.

24. *Idem*, p. 154.

25. *Idem*, p. 202 (toate documentele sînt originale).

Deși trecuse aproape 73 de ani, toți acești domnitori întăresc numărul de sălașe cu care a fost înzestrată mănăstirea de către ctitor, în cancelaria domnească se copia documentul anterior ad litteram, fără să se țină seama de evoluția demografică. Este imposibil ca numărul sălașelor de țigani ai mănăstirii Tismana să nu fi crescut după trei generații, ținând seama și de înmulțirea lor²⁷.

Documentele mănăstirii Cozia privind numărul robilor țigani ne-au parvenit în formă de originale, copii și traducere.

Documentele de la Mircea cel Bătrîn din anii 1388 (6896), mai 20²⁷ și 1392 ianuarie 8²⁸ sînt copii și apar în forma „300 sălașe de țigani” și „țigani 300 sălașe”. Fiind copii simple neavînd nici-o autentificare de către instituțiile în drept, asupra exactității conținutului, ridică unele probleme mai ales cînd sînt coroborate cu unele documente originale, ulterioare. Este știut că actele de proprietate anterioare erau însumate la o nouă înțarîre. Un astfel de document original este cel al lui Radu Prasnaglava din 19 iunie 1421²⁹, în care apare forma „și iarăși 15 sălașe de țigani”.

Fiind vorba de un act original emis de cancelaria domnească care cu atenție a verificat toate actele probatorii, deci și pe cele ale ctitorului, nu cred că s-a greșit numărul sălașelor. Dacă se producea vreo greșală de transcriere, documentul era imediat anulat la cererea egumenului, care s-ar fi considerat frustrat de un număr de 155 de sălașe de țigani, ce ar fi echivalența a 775 persoane. Este știut faptul că, conducătorul unei obști monahale avea menirea să chivernisească averea mănăstirii fiindu-i interzisă vînderea robilor. Pierderea prin molime sau în războaie, ar fi fost semnalată în documente.

Continuînd analiza, constatăm, la 12 decembrie 1424 tot într-un act original dat de către Dan al II-lea, un număr de „țigani, 40 de sălașe”³⁰. Într-o copie a unui document de la Dan al II-lea din 12 decembrie 1424 se găsește în formă de „încă și 300 țigani”³¹ ce ar echivala cu 50 de sălașe dacă considerăm sălașul format din 5 persoane.

Un alt document în original este cel din 25 iunie 136 al lui Alexandru Aldea, prin care întărește „încă și 300 de țigani, să fie acele sălașe de țigani pentru...”³², ceea ce ar echivala cu circa 50 de sălașe. Într-un alt act aflat în traducere, din 9 ianuarie 1443 al lui Basarab voievod, domnul întărește mănăstirii „50 sălașe de țigani”³³. Tot „50 sălașe de țigani” întărește la 5 august 1451 și Vladislav al II-lea³⁴.

Prima dovadă asupra încercării de fals este semnalată de însuși editorul ediției de documente care menționa că la actul din 15 iulie 1475 al lui Basarab cel Bătrîn, care se păstrează în original : „A fost attă cifră,

26. Vezi George Putra, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, 1939, p.

27. *DRH*, II, I, p. 27.

28. *Idem*, p. 44.

29. *Idem*, p. 99.

30. *Idem*, p. 106.

31. *Idem*, p. 111.

32. *Idem*, p. 99.

33. *Idem*, p. 167.

34. *Idem*, p. 186 (actul este păstrat în traducere)

care posterior a fost corectată în 300, probabil 50³⁵. Cu toate acestea în text s-a publicat sub forma „și 300 sălașe țigani”³⁵.

Într-o copie a unui document de întărire emis de cancelaria lui Basarab cel Tânăr, la 9 septembrie 1487, s-a mai falsificat numărul ajungând la „350 sălașe de țigani”³⁶.

Într-un original din 17 aprilie numărul sălașelor fiind lipsă, s-a completat de editor după o copie, cifra 300³⁷.

Din analiza documentelor se constată că numărul de 300 sălașe de țigani nu apare decît în cele două copii de la Mircea cel Bătrîn și într-o copie a lui Basarab cel Tânăr cu un număr de 350 sălașe; două documente originale prevăd un număr de 40—15 de sălașe; unul de 300 de țigani (circa 50 sălașe); la un alt document s-a schimbat numărul sălașelor, altul este rupt; într-o copie se prevăd 300 țigani (circa 50 sălașe), în două traduceri cite 50 sălașe.

Din totalul documentelor analizate într-un număr de opt din care cinci originale prevăd 40—50 sălașe și numai trei copii un număr de 300—350 sălașe.

În rezolvarea acestei probleme ni se pare de mare importanță stabilirea datei cînd pe baza unor acte falsificate, au intrat în posesia unui act de întărire original.

La 24 mai 1501 se pare că alături de cele două acte originale falsificate din 15 iulie 1475³⁸ și 17 aprilie 1488³⁹, s-au prezentat numai cu copii, verificarea se făcea cu mare atenție de un personal cu înaltă calificare și nu la general cum apare în actele de întărire domnești prin fraza „și-au văzut domnia mea și cărțile bătrîne, de domnii din naintea domniei mele”. Mănăstirea a reușit să-și formeze oameni de încredere la cancelaria domnească, deoarece actul s-a făcut cu știrea copistului și a celor care se ocupau cu întărirea lui.

Este posibil ca Sin, cel care a scris actul să fi învățat acest „meșteșug” la mănăstirea Cozia, dar tot atît de plauzibil pare că el s-a pretat la acest fals în urma unor atenții⁴⁰. Scriitorii nu puteau trece ușor peste acest lucru și nu luau o copie drept act valabil⁴¹.

Din cele mai de sus a reieșit clar, că mănăstirea Cozia nu a avut drept legal decît asupra a 10—50 sălașe de țigani și nu asupra 300 de sălașe cum pretindeau. Ei au așteptat peste două sute de ani, pregătindu-se minuțios cu acte „falsificate” în propria cancelarie, pînă în vremea lui Radu cel Mare cînd această doleanță este introdusă într-un act original, act care nu mai putea fi atacat⁴².

Este necesară rectificarea în viitor a acestor cifre, deoarece duce la unele interpretări greșite asupra numărului robilor din Țara Românească.

35. *Idem*, p. 249.

36. *Idem*, p. 388.

37. *Idem*.

38. *Idem*, p. 249.

39. *Idem*, p. 340.

40. Apare ca scriitor, grămătic, logofăt, în perioada 1501—1525, scrie 9 acte domnești și la alte două este ispravnic.

41. C. Tamaș, *art. cit.* p. 15.

42. *DîH*, B, 11, p. 15

LA FALFICATION DE CERTAINS DOCUMENTS CONCERNANT LES ESCLAVES DU MONASTÈRE COZIA

RÉSUMÉ

Le domaine abbatial a été légué par son fondateur, par legs princien et par divers actes juridiques (vent-achat ou échange), avec des esclaves tziganes, la vraie richesse des domaines féodaux de chez nous.

On a étudié les documents du domaine féodal du monastère Cozia et on a tiré la conclusion qu'il y en a des faux. Ce sont les documents qui concernent le nombre des habitations des tziganes, nombre qui a été sciemment augmenté. Par cela, le monastère Cozia a réussi à imposer la rédaction d'un acte officiel, le 24 mai 1501.

Puisque les actes, qui sont à sa base, sont faux, nous proposons la rectifications des documents concernant le nombre des habitations des tziganes.

